

РОЗДІЛ І ФОРМУВАННЯ ВЧИТЕЛЯ ЯК КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО ФАХІВЦЯ

Олена Важеніна
УДК 37.013.2

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ПЕРСПЕКТИВНОСТІ І НАСТУПНОСТІ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті розглянуто зв'язок вишівського курсу сучасної української мови зі шкільним матеріалом. Запропоновано посилити інтеграцію ВНЗ – школа під час читання дисциплін професійно-орієнтованого циклу.

В статье рассмотрена связь вышевского курса современного украинского языка со школьным материалом. Предложено усилить интеграцию ВУЗ – школа в процессе изучения дисциплин профессионально-ориентированного цикла.

In the article relation of higher educational course of modern Ukrainian with the school material is approved. Proposed to enhance the integration of higher educational establishments – school in the process of study of professional cycle disciplines.

Навчаючись у ВНЗ майбутній спеціаліст одержує необхідний обсяг знань, умінь і навичок для здійснення професійної діяльності. Однією з профільюючих дисциплін при підготовці вчителів-філологів є курс сучасної української мови. Він тісно пов'язаний із майбутньою кваліфікацією студентів, яка спрямована у першу чергу на викладацьку діяльність, на школу. Зрозуміло, що така постановка питання (та й саме життя) примушує викладача пов'язувати вишівський курс української мови з шкільним матеріалом. Безперечно, ознайомлення студентів з шкільною програмою, підручниками, посібниками – це насамперед завдання курсу методики викладання української мови. Проте не можна всю вагу кваліфікаційної підготовки студента з української мови перекладати тільки на курс методики, бо вона має завдання ознайомити студентів з методами і прийомами викладання української мови, типологією уроків української мови, класифікацією мовних вправ і завдань, різновидами творчих робіт на уроках української мови тощо. В умовах постійного скорочення аудиторних годин детально розглянути методику викладання окремих розділів мови у шкільній практиці, з'ясувати суперечності шкільного і вишівського курсу на заняттях з методики викладання української мови не виявляється можливим.

МЕТОДИЧНІ СТУДІЇ. Випуск 1

Тому на допомогу методистові у кваліфікаційній підготовці студентів можуть прийти і викладачі курсу сучасної української мови.

Звичайно, пов'язати вишівський курс з матеріалом загальноосвітньої школи – справа нелегка і вимагає серйозного підходу і підготовки. Обсяг матеріалу, його глибина, неоднозначність у трактуванні, аналіз окремих мовних фактів – все це значно віддалене від тих елементарних відомостей, які подаються учням загальноосвітньої школи. Тому, пов'язуючи вишівський курс із шкільним матеріалом, треба уникати спрощенства. Такий зв'язок, на нашу думку, слід здійснювати тільки тоді, коли це можливо, коли він не буде штучним, надуманим і не збіднюватиме вишівського курсу. Більше є таких можливостей на практичних і лабораторних заняттях, менше – на лекціях. Читаючи теоретичний матеріал, можна і потрібно при ознайомленні студентів з певною темою чи певним мовним явищем повідомляти їм, у якому класі та в якому обсязі з цим матеріалом знайомляться учні в школі. Так, аналізуючи фонему української мови, ми говоримо студентам, що з поділом звуків на голосні та приголосні, з поділом приголосних на м'які й тверді, з поділом слів на склади учні знайомляться пропедевтично уже початковій школі, а в середній школі вони звертаються до цієї теми в 5 класі.

Вивчаючи морфологію, також повідомляємо студентам, що іменник, прикметник, займенник, числівник і дієслово учні вивчають у 6 класі, а дієслівні форми (дієприкметник, дієприслівник), прислівник, прийменник, сполучник, частку і вигук – в 7 класі. Потрібно також наводити паралелі у формулюванні і визначеннях певних граматичних категорій, щоб студенти поруч із знанням вишівських формулювань і визначень знали і ті визначення, які подано в шкільних підручниках. Даючи, наприклад, наукове визначення реченню як комунікативній одиниці мови, одночасно треба навести і те визначення, яке дається у підручнику 7 класу (для шкіл з українською мовою навчання) і 8 класу (для шкіл з російською мовою навчання).

Все це робиться принагідно, але має велике значення для студентів, які починають конкретно уявляти обсяг і зміст матеріалу з української мови в середній школі.

Таким чином, уже читаючи теоретичний (лекційний) курс сучасної української літературної мови і знайомлячи студентів з науковими проблемами усього курсу, важливо робити проєкцію на шкільний матеріал.

Значно більші можливості в цьому відношенні виявляються при проведенні практичних занять з української мови. Опрацьовуючи зі студентами певну тему вишівського курсу практично, можна, як ми вже мали нагоду пересвідчитися, без особливих труднощів і шкоди для засвоєння вишівського матеріалу знайомити їх зі способом викладу

теоретичного матеріалу, з окремими вправами і завданнями, вміщеними в підручниках для середньої школи.

Пропонуємо орієнтовний перелік завдань для ознайомлення студентів зі змістом шкільних підручників, які можна використати як на занятті, так і в процесі самостійної роботи студента:

Робота з теоретичною частиною підручника:

- *Адаптувати теоретичний матеріал вищівського курсу до вимог шкільного підручника. На його основі запропонувати власну модель теоретичної частини параграфа до теми.*
- *Проаналізувати подання теоретичних відомостей з теми у підручниках «Рідна мова» та «Українська мова», назвати їх відмінності.*
- *Розробити схеми (таблиці), які сприяли б візуальному супроводу під час вивчення теми.*
- *Змодельовати проблемний спосіб подачі мовного матеріалу з теми.*
- *Сформулювати комплекс запитань і завдань для закріплення, повторення узагальнення та систематизації вивченого матеріалу, вдосконалення відповідних умінь і навичок з теми.*

Робота з практичною частиною шкільного підручника:

- *Виконати вправи до теми. Проаналізувати, чи всі вузлові моменти теми в них відображені.*
- *Проаналізувати завдання вправ до теми. Визначити, чи відповідають вони вимогам принципу наростаючої складності.*
- *Змодельовати добірку вправ до теми, дотримуючись оптимальних пропорцій між усними і письмовими вправами та завданнями.*
- *Сформулювати проблемні пізнавальні завдання до теми (Зразок: пояснити, чому слова завжди, часто не можуть уживатися з дієсловами доконаного виду).*
- *Проаналізувати навчальну валідність вправ теми. Чи є серед них ті, що пов'язані з невірними затратами часу?*
- *Розробити рівневі завдання з теми для самостійної (домашньої) роботи.*

Ми вважаємо, що така робота уможливить всебічно, предметно розглянути кожен розділ шкільного підручника, допоможе уточнити зміст поняття лінгвістичні основи шкільного курсу мови.

Сьогодні інструментом вимірювання якості освіти стало зовнішнє незалежне оцінювання навчальних досягнень учнів. Викладачі нашої кафедри беруть активну участь у просуванні цієї проблеми в освітньому

МЕТОДИЧНІ СТУДІЇ. Випуск 1

просторі України. Тестування набуває все активнішого застосування у навчальному процесі. Майбутні вчителі мають оволодіти не лише методологією укладання тестових завдань, а й вміннями і навичками здійснювати аналіз якості розроблених тестів різними авторами щодо рівня їх валідності. Тому корисним для студентів буде не лише виконання тестів, націлених на перевірку знань, умінь і навичок з шкільного курсу мови, аналізу їх наукової коректності, а й укладання тестів на узагальнення знань з різних розділів курсу української мови. Такі завдання можуть даватися для самостійної роботи студентів, якої не можна недооцінювати в умовах нинішньої тенденції до скорочення спецкурсів і спецсеминарів з фахових дисциплін.

Аналіз результатів зовнішнього незалежного оцінювання, рівень абітурієнтів, які вступають до вищих навчальних закладів дає підстави для подальшого корегування навчальних планів підготовки студентів-філологів з метою максимального відображення у циклі професійно-орієнтованих дисциплін потреб сучасної школи, а також збільшення курсів за вибором студентів, спрямованих на проблеми шкільної освіти.

Таким чином, посилення зв'язку вишівського і шкільного курсів, на наше глибоке переконання, позитивно вплине на якість підготовки майбутніх учителів-філологів. Ознайомлення студентів на заняттях з сучасної української мови з шкільними підручниками займе не дуже багато часу, але результати дасть вагомі і для вивчення дисципліни і для професійного становлення вчителя-філолога. Якщо ця робота здійснюватиметься систематично, наслідки її будуть відчутні: школа отримає випускника добре обізнаного не лише зі змістом лінгвістичних основ шкільного курсу, а й з розумінням його науково-методичних суперечностей.

Ми, безперечно, не ставимо собі за мету пропонувати якийсь універсальний метод зв'язку вишівського курсу української мови з вивченням української мови в середніх класах. Тут можливі різні варіанти, і тому бажано було б обмінятися думками з цього приводу.

Література

1. *Бондаренко Неллі, Ярмолюк Алла. Концепція підручника української мови для шкіл з російською мовою навчання // Дивослово. – 2002. – № 4. – С. 66 – 71.*
2. *Бондаренко Неллі, Ярмолюк Алла. Невід'ємний складник системної перебудови мовної освіти // Дивослово. – 2005. – № 4. – С. 26-28.*
3. *Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 374 с.*
4. *Дороз В.Ф. Методика викладання української мови у вищій школі. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. – 176 с.*

5. Симоненко Тетяна. Лінгводидактичні засади формулювання професійної комунікативної компетенції студентів філологічних факультетів // *Українська мова і література в школі*. – 2006. – № 6. – С. 38 – 41.
6. Сікорська З.С. Наукові вимоги до шкільних підручників з мови // *Проблеми шкільного і вузівського підручника. Зб. наук. праць. Випуск 1.* / Укл.: В.В Оліфіренко. Донецьк: Український культурологічний центр. – 2001.
7. Шульжук Каленик. Проблеми мовознавчої освіти у вищій школі України // *Наукові записки АН ВШ України. Випуск 6.* – 2004. – С. 30 – 35.
8. Ющук Іван. Психологічний аспект у методиці викладання рідної мови // *Дивослово*. – 2005. – №2. – С. 42-44.